

orelles d'amics i de contraris» (BDLC xi, 177); Alcover ens explica que l'usen amb el valor de *brunzir*, que diuen *brunent* per «lo que brun» i que *brunidora* és una espècie d'escarabat amb ales que fa molta remor volant, perquè les ales li *brunen»* (BDLC III, 13-14); hi ha doncs alternança o-u com en *collir-cull* i algun altre verb. Ara bé, això deu ser degut a l'encontre amb dos verbs quasi-sinònims: *brunzir* i *grunzir* (variant *gronir*, ll. GRUNNIRE); el cas és que en el Rosselló es diu *brúnyer* (i alguna vegada *brunzir*)¹⁰ per «brunzir», «fr. vibrer», també *brunzinar* (Grandó, *Misc. Fabra*, 183); i segons les dades d'AlcM *brunzir* es diu també a Menorca, Eivissa i València. I té un eco llunyà en gascó: començant per l'aranès *broni* 'brunzir', bearn. *brouni*, *broundà* (Palay), i cap al Centre de Gascunya en el Gers: «aquero mà [MARE] de Galilèo --- *brounio* debat lous Apòstous espanats» (*Armanac de Gasc.*, 1935, p. 13). Més al Nord, amb la ND de GRUNDIRE conservada, arriba això fins a Champagne: Mouzonnais «*brondi-ier* bourdonner, gronder; on trouve le vieux *brondir*, bourdonner, siffler, retentir: la pierre qui m'ai lancie avec sa fronde est passée a *brondi-ant* delez mes oreilles» (Goffart, *Rev. de Champ. et de Brie*, 1896, 286).

Entre les formes afins la més antiga que podem trobar és la ll. BOMBIRE «bourdonner» 'brunzir, zumzejar', ni freqüent ni gaire clàssica, però antiga, des de Suetoni, i aclarida per glosses ben antigues: *bombio*: *βουβῶ*; i explicat ja llavors pel so que fan les abelles (*bombiscunt apes*; *bombitio*: sonus apum), CGL VI, 147; més freqüent i més clàssic és encara l'abstracte *bombus*, que és també grec *βούβος*; inútil cercar en quina de les dues llengües s'originà el mot, que com a onomatopeia pogué néixer alhora en totes dues, o haver-hi alhora un poc d'imitació en tots dos sentits.³⁵

L'evolució fonètica d'aquest verb havia de conduir en català a *bomir* i podem aprovar que d'aquí sortiria *bonir* per dissimilació (com diu AlcM; cf. Spitzer, *Mgn. aus rom. Phil.*, Hamburg, iv, 9; Diez, *Wb.*, 528; REW, 1198; M-L., *Das Kat.*, 147; FEW, 430).⁴⁰

En les llengües germanes d'Itàlia i, més en les de França, trobem mots paral·lels, i amb petites anomalies semblants, en detalls causats per influències onomatopeïques i per contaminació de mots de sentit anàleg, tant o més que per dissimilació i fets fonètics afins: així en el fr. *vrombir*, ha actuat evidentment la recerca de l'expressivitat i el veïnatge amb l'antic *grondir* (avui *gronder-grogner*), i en el fr. ant. *bondir* és aquest el que va actuar: cal rebutjar resoltament la base *BOMBITIRE en què s'havia pensat, en primer lloc perquè no explica el cat. *bonir*, després també perquè no existiren derivats en -ITIRE (només -ITARE; són mers esquemes de romanista sense existència real en llatí); més enllà dels Pirineus el mot pren després el sentit secundari de 'rebotar', 'saltar bruscamen'³⁵ (<'retrunzir, sonar de cop i volta') i això no solament en el fr. mod. *bondir* sinó en l'oc. *bondir* de sentit ben afí al nostre («retentir, faire entendre un son éclatant; bourdonner» ja en el S. XIII, Donatz Proc., «apum est sonare»), i fins en la forma etimològica⁶⁰

boumbi, usat avui però amb el sentit secundari francès de 'aparèixer bruscamen': «di fiò de Sant Èume, a saut, a vertouïoun, / *boumbis* la flamado gancherlò» (*Mireio* VI, 70.4). Conjunt que mostra amb evidència com tots aquests mots i formes constituïxen una massa indistinguible.

DERIV.: *Bonió* f. (-ITIONE), que generalment s'escrivi *bonior*, per influència del sufix -or d'abstractes post-adjectivals (exs. de Ruyra, etc. en AlcM), i avui se sent a molts llocs: 'remor fonda i seguida' «escoltant en aquella roca se sent una *bonió*», Tordera, 1931, 'brunziment de les mosques' a Farrera de Pallars (1933), *gunió* 'retrunzir vague i llunyà («teneó») de tempesta', Sant Pol de Mar, 1927, i amb aquest mateix sentit he sentit *bonió* a Boí, si bé és més espontània i freqüent allà una forma reduplicada *bombonió* («se sent una *bombonió!*») avisaven els guies per fer desistir d'atènyer un cim, 1968);¹ *bombonir* V. d'Àneu (AlcM). D'ací el sentit de 'multitud de persones o coses', partint de la idea de 'remor d'un esbart d'insectos o de gent brogadora', que és especialment empordanès i que apareix com a tal en obres de Pere Coromines;² però aquest sentit en la llengua comuna ha pres la forma assimilada *munió* [«multitud, quantitat gran; de gent o coses que 's mouen de continu, *hormiguero*, *hervideros*, 1803, Belv.; escr. Renaix.; Spitzer, l.c.]; Jq. Ruyra creà sobre això *muníos* 'remorós i alhora múltiple en nombre'.

Bonidor; *bonidura* [S. xv, AlcM]; *boniment* [1575]; *bonició* i més comunament, forma de nomen., *bonici* 'murmuració': «après hag-ne gran *bonici* en la vila, com d'açò no-s faia procés ni res», en un doc. segarrenc (Guardialada) de 1396 (BABL x, 408). De *bunir* com a derivat postverbal deu venir *buna* usat a la Conca de Tremp i Segre Mitjà per a 'sac de gemecs': «la festa major: ha arribat la música, composta de les *bunes* o bot dels gemecs, el músic del graile o de la prima, y el del fleviol y tamborí» (per ballar «la pila» a la Conca de Tremp, Vicenç Bosch, BCEC, 1906, 280); també 'remor que fa la veu baixa en el sac de gemecs' i 'els canons d'aquest instrument que fan sentir aquesta veu baixa' (Lab. 1839; Organyà, AlcM).

Boniot 'borinot' a Farrera de Pallars, 1933. Sentit que es troba encara més en variants més clarament onomatopeïques i reduplicades: *bumbòt* que he sentit a Tàrbena (1963) i Sanelo anotava a Xixona, com a equivalent del *borinot* de la capital i també per a «capullo de seda fojo y que no llega a granar» (II, 7v); a les valls de Boí i de Castanesa (Fontjanina, 1957) en diuen *bombolons* («fan una mel més dolça que l'abella» cap dalt a Llubriqueto, 1968); *bombolot* (Bonansa, Peralta) o *bambulot* (Tamarit) a d'altres bandes de Ribagorça i Llitera (AlcM).

Bonegar, *valencià*, «reñir, reprendre, desaprobar vituperando», verb sinònim de *bonir*, com ja explicava Chabàs (veg. supra), i derivat d'aquest (no d'un ll. BONIFICARE, a desgrat d'AlcM, que això, al capdavant, tampoc no fóra evolució fonètica normal); Garcia Girona testifica també l'equivalència amb *bonir* i